

УДК 821.161.2:82-312.4

Н. В. Горбач,

кандидат філологічних наук, доцент
(Запорізький національний університет)
horbachnathalia@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7743-9845

МОДИФІКАЦІЯ ЖАНРОВОЇ МАТРИЦІ В ІРОНІЧНОМУ ДЕТЕКТИВІ Н. ДОЛЯК "ШИКАРНЕ ЖИТТЯ В ВУППЕРТАЛІ"

Стаття присвячена аналізу жанрової модифікації твору Н. Доляк "Шикарне життя в Вупперталі" як іронічного детективу. Основна увага звертається на шляхи та засоби створення комічного ефекту в ситуаціях зіставлення української та німецької культур і умов життя обох країн, формування жіночої суб'єктивності головної героїні, характеротворення другорядних персонажів, міжкультурної взаємодії тощо. Акцентується введення на роль детектива жінки-аматора, яка й є суб'єктом комічного дискурсу у творі.

Ключові слова: детектив, жанр, іронічний детектив, оповідач, комічний дискурс.

Постановка проблеми. Незважаючи на майже двохсотлітню історію детективу й неабиякий читацький попит (за кількістю публікацій він посідає одне з перших місць), твори цього різновиду залишаються однією з найменш досліджених сфер світового літературознавства. Певною мірою це зумовлено належністю детективу до масової літератури, хоча, "популярність жанру не може його компрометувати, так само як не може бути ознакою його досконалості" [1: 138]. Ця тенденція зберігається навіть попри загальну дослідницьку привабливість детективу як зразка "формульної" (за Дж. Кавелті) літератури, якій властива стійкість композиційних схем, мінімальна варіабельність сюжету, стереотипна фабульність. Особливо дискусійною є проблема модифікації жанрової матриці детективу в сучасній літературі. Бо якщо класичному детективу була властива настанова на логіку, детальне дослідження ситуацій і осіб, що потрапили в поле зору нишпорки, інтелектуальні розмірковування автора й читача над фактами упродовж твору, головний герой – професіонал чи аматор, але обов'язково ерудована й досвідчена людина, виключення пригодницьких і любовних елементів, то сучасний детектив посилив розважальні компоненти. Якщо класичний детектив уособлював правосуддя, демонстрував перемогу справедливості навіть там, де закон опинився безсилим, то детектив у сучасній літературі став репрезентантом концептуальної картини епохи, в якій змінилися й жанрові очікування читача, пов'язані, зокрема, з демократичністю, ірраціональністю, іронічністю тексту. У ситуації з сучасним детективом важлива роль у деконструкції масових стереотипів належить іронії, що дозволяє сконструювати іронічний детектив як окрему жанрову модифікацію.

Мета статті. Узявши до уваги те, що в основі іронічного детективу лежить жанрова схема детективу класичного, що сюжет будь-якого детективу, за словами У. Еко, – "це завжди історія догадки" [2], окреслимо специфіку твору Н. Доляк із точки зору трансформації жанрової матриці й іронічності модусу оповіді. Такий аспект дослідження є важливим і для з'ясування жанрово-стильової специфіки творчості Н. Доляк, і в контексті досліджень детективістики загалом.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Досліджень як цього аспекту, так і загалом роману Н. Доляк "Шикарне життя в Вупперталі" нами не виявлено. Для розуміння ж генези, специфіки детективного жанру і його шляхів розвитку важливими були праці О. Анциферової, Н. Валуєвої, Т. Гуляк, Ф. А. Джеймс, Т. Кестхейї, Н. Кириленко, В. Разіна, В. Руднева; усвідомлення основних підходів до типологізації жанру – Т. Аміряна, С. Жижека, Т. Кестхейї, М. Ліц, М. Норец, Ц. Тодорова; сприйняття детективу як зразка "формульної" літератури – Дж. Кавелті; формування уявлень про детектив як джерело знаків національних культур – І. Білозерової, Г. Грілл, Дж. Кавелті, Е. Марголіс, В. Руднева; відображення кримінального права у творах художньої літератури – Л. Клебанова. Для з'ясування провідних ознак іронічного детективу прислужилися студії Ю. Дем'яненко, М. Кронгауза, В. Леонова, Н. Ніколіної, М. Черняк та інші.

Виклад основного матеріалу. Детектив, сформований в умовах раціоналізму, в добу постмодернізму з властивими йому деконструкцією і змінністю епістемологічної теорії, подібно іншим жанрам масової літератури, запропонував новий тип героя, нові форми взаємодії автора й читача, читача й соціуму. Він продемонстрував здатність як проникати в інші жанрові структури, так і залучати у свою структуру невластиві йому теми. У результаті – вироблення жанрових модифікацій психологічного, шпійонського, політичного, поліцейського, герменевтичного, готичного, постмодерністського, кримінального, "чорного", філософського, фантастичного детективів, ретродетективу, низки субжанрів, пов'язаних із конкретними іменами авторів: конспірологічного (Д. Браун), математичного (Ж. Рубо), археологічного (Ф. Варгас), латиноамериканського (Х. Л. Борхес, А. Б. Касарес), метафізичного (Ю. Кристева), прагматично-епілептоїдного (М. Павич) тощо.

Родоначальницею іронічного детективу вважається польська письменниця І. Хмелевська, твори якої завоювали читацьку популярність у 80-х рр. ХХ ст., хоча ще в 1909 р. з'явився роман французького письменника Г. Леру "Зачароване крісло", а дещо пізніше іронічні детективи виходили з-під пера угорця С. Рейто, англійки Д. Хайер. Нині ж іронічний детектив є однією із вагомих і важливих галузей масової літератури й книжкового ринку.

Як зазначає В. Ніколаєнко, вітчизняна дослідниця детективної літератури, "сьогодні в Україні спостерігається потужна хвиля зацікавленості детективним романом, який переживає друге народження" [3: 83]. Наслідком цього стала низка детективних творів українських письменників. Зокрема, авторами іронічних детективів є С. Батурич, М. Бриних, М. Гримич, В. Захабура, Н. та В. Лапікури, Т. Литовченко, В. Івченко, Ю. Камаєв, М. Марченко, Н. Шаграй та ін. У 2017 р. іронічний детектив "Шикарне життя в Вупперталі" поповнив і доробок Н. Доляк.

Іронічний детектив, за визначенням Ю. Дем'яненко, – "це феномен масової літератури, різновид детективу, розслідування в якому описується з гумористичної точки зору, і направлено на розкриття таємниці; дуже часто такі твори пародіюють штампи детективного роману і будуються за певною чітко структурованою схемою (формулою)" [4]. Н. Ніколіна окреслює такі ознаки іронічного детективу: "1) використання в тексті різних засобів комічного; 2) цікавість; 3) звертання до "перевернутих" (алогічних) причинно-наслідкових відношень, які можуть лежати в основі побудови фабули й визначають текстову іронію; 4) тяжіння до елементів побутової комунікації; 5) особлива роль оповідача, що виступає суб'єктом іронічної оцінки (або самооцінки); 6) ускладнення сюжету додатковими лініями, перетин яких породжує комізм ситуацій" [5: 158]. Важливими щодо природи іронічного детективу видаються й спостереження А. Афанасьєва й І. Василенко. Дослідники відзначають, що рідко який детектив не містить у своїй тканині іронії, але при цьому не всі ці детективи можемо назвати іронічними. "Мабуть, – зауважують вони, – для чистоти жанру необхідно, щоб іронічно була представлена свята святих детективу – сама робота сищика. Таке завдання вельми непросте, тому до жанру іронічного детективу часто відносять і пародію, і просто детективні твори з надлишком смішних ситуацій. Останнє нерідко спостерігається тоді, коли непрофесіонал, особливо жінка, веде розслідування" [6].

Сюжетним ядром роману "Шикарне життя в Вупперталі" є пригоди 23-річної українки Зої Кирпич, яка, ставши учасницею програми Au Pair, опинилася в німецькому місті Вупперталі. Як відомо, ця міжнародна програма була розроблена спеціально для молодих людей як освітній і культурний проект, що дозволяв зануритися в культуру, пізнати з середини традиції країни, яка приймає, поліпшити знання іноземної мови. А в обов'язки учасників програми, як і героїні твору, входила допомога в догляді та вихованні дітей, виконання нескладних домашніх обов'язків.

Головну героїню до себе прийняла аристократична родина "Мангаймів, Груберів та Мангайм-Груберів" [7: 36], життя в якій дівчині спершу видається "шикарним". Але вже в назві роману, зважаючи на його жанрову природу, закладено іронічний зміст, бо детектив передбачає розкриття злочину, найчастіше вбивства, що ніяк не узгоджується з уявленнями про розкішне життя.

За словами Д. Кавелті, сюжетні форми задовольняють потребу людини в розвагах і сприяють втечі від дійсності лише за тієї умови, що вони "втілені в персонажі, середовищі дії і ситуаціях, які мають відповідне значення для культури, в надрах якої створені" [8: 35]. У романі Н. Доляк реалії українського життя постають в оповіді головної героїні. Вона – людина, схожа на пересічного читача і тим приваблива для нього, з тими ж інтересами, що і в нього: робота, відпочинок, кохання. Її життя в Україні окреслено короткими гумористичними штрихами, що стосуються різних сфер: телебачення ("виводили на екрани відео-картинку, котру від початку до кінця без завмирання серця та корвалолу могли дивитися хіба що майбутні серійні вбивці, збоченці-душогуби і доблесні пузаті гаїшники" [7: 4]), моди ("екіпіровані в однакове модне шмаття продавчині бутиків ... включно з одягненими за останньою обласною модою манекенами знаходяться значно вище на еволюційній драбині ніж будь-хто з тих "опудал", котрі завітали (чи ще завітають) до цього острівця високого фешену" [7: 4]), політики ("нескінченні з'ясування стосунків у стінах парламенту, безупинний мордобій, що чергувався з масовим братанням, яке зі свого боку тягло за собою підкилимні кланові війни й знову поверталось до відвертого мордобою. І далі – по спіралі, яка врешті-решт, зводилася до замкненого кола" [7: 3]) і впізнавані для жителів країни. Образ України опосередковано є присутнім і в закордонних враженнях Зої, зокрема, використовується у викривальних порівняннях, що виникають від сприйняття чужої культури ("Кажуть у Японії підвісних доріг що в Україні реформ, тобто щороку по кілька нових" [7: 3]; "для Вупперталю занедбаний парк – це все одно, що в моєму рідному місті елітний майданчик" [7: 238] тощо).

На створення комічного ефекту спрацьовує і відверта розповідь дівчини про свій підлітковий вік, найважливіші етапи дорослішання. Тут і знайомі чи не кожній людині вікові переживання через зовнішність (Зою років до дванадцяти стригли "під макітру" – "це така зачіска, коли форма бере верх над змістом", до того ж після миття голови перед сном на ранок "замість акуратної русої голівки ... у люстрі віддзеркалювалося скуйовджене гніздо" [7: 9]), через відсутність симпатії протилежної статі ("Зі мною пацанва лише в козаки-розбійники грала та в Пуаро ... А з іншими дівчатками хлопці грали в лікаря чи в

дочки-матері, де ... найкращий хлопчик був татом, а найкругліша дівчинка – мамою" [7: 8]; "Вступивши до інституту, я автоматично перейшла із розряду асексуальних до розряду тих, кого "навіть закадрити запахло" [7: 9]). Набуття сексуальності супроводжується зовсім не тією увагою, якої прагла дівчина ("На другому курсі в мене почали рости груди і мною почали цікавитися ... місцеві маніяки" [7: 9]). У такий спосіб Н. Доляк створює художній простір, який, попри свою іронічність, видається цілком переконливим із точки зору формування жіночої суб'єктивності головної героїні роману.

У буденному житті Зоя видається самотійною, безпосередньою, прямолінійною: всупереч волі батька відмовляється від кар'єри слідчого і вирушає в чужу країну; відповідально ставлячись до обов'язків у родині своїх роботодавців, не намагається повністю поділяти їхні смаки. Символом її внутрішньої свободи стають смугасті шкарпетки і кросівки, які не пасують атмосфері аристократичного дому. Але, потрапивши в драматичні обставини в чужому для неї світі, саме Зоя, а не німецькі слідчі, опиняється найближче до розгадки злочинів. Авторка через образи дівчини й помічника детектива Марка, яких до того ж поєднували романтичні почуття, протиставляє жіночі й чоловічі методи розслідування. Оскільки за плечима дівчини навчання в юридичній академії, її не можна вважати людиною непосвяченою в детективну справу: поради, висновки Зої є результатом не скільки жіночої інтуїції, скільки професійної підготовки: "я швидко пояснила, де я взяла все це [речові докази – Н. Г.]. Марк запитав, що він має з усім цим робити, а я порадила для початку дослідити на предмет відбитків пальців і потожирових слідів" [7: 268]. Авторка не перебільшує знань і навичок Зої, тому її хиби в розслідуванні коригуються не тільки Марком, але навіть кухаркою Ведраною Дядіч.

Зосередженому на буденних клопотах читачеві не може не імпонувати оптимізм Зої Кирпич. Дівчина, всупереч загрози власному життю в будинку Мангаймів, бажанню "кинути цей спокійний Вупперталь до біса й повернутися додому, до звичних негарздів" [7: 268], продовжує розслідування злочинів. Навіть смерть персонажів у вустах дівчини набуває побіжного опису, побудованого на мовленнєвих штампах, пародіюванні елементів класичного детективу тощо: "хтось ... вкатурип хазяйку додому" [7: 65], "в кімнаті гера Алесандра ми всі побачили гера Алесандра. Він колихався на якомусь брудному мотузочку, причепленому до люстри" [7: 172], "опускаючи зайві подробиці, як то: описи загальної тиші, гнітючої атмосфери та запаху смерті, можна сказати таке – фрау Ханна була мертва" [7: 281].

Саме крізь призму бачення Зої авторкою накреслюються образи другорядних персонажів, що доповнюють іронічний контекст роману. Об'єктом чи не найбільш в'їдливого осміяння стає зовнішність господаря маєтку – "голомого "прекрасного" Алесандра": "Пана Алесандра назвати сонечком у суто зображальному плані не повертається язик. Хоча макітра його блищала не гірше, ніж небесне світило" [7: 63]. Образ Ведрани Дядіч, повністю позбавленої почуття гумору, не надто освіченої, але надміру експресивної кухарки Мангаймів постає центром багатьох комічних сцен. Її здатність акумулювати такі ситуації, підкреслюється в гіперболізованій характеристиці: "Ведрані вдалося сповістити за один раз таку кількість нісенітниць, що людина з трохи ослабленими нервами чи з нестабільною психікою могла вчинити ще одне самогубство, якому потім довго б не змогли знайти пояснення" [7: 80].

Професійна прискіпливість інспектора поліції Вайма Біловські й намагання самотньої Ведрани догодити новому чоловікові, що з'явився в будинку, породжує ще одну кумедну ситуацію під час допиту: "Ведрана шостим чуттям занюхала, що слідчий не п'є кави, й без попереднього замовлення принесла йому зеленого чаю з медом. За цей учинок була нагороджена фразою:

– Що ви робили вчора ввечері?" [7: 53]. Комічний ефект тут виникає через неочікуване поєднання дієслова "нагороджена" й типового запитання допиту.

Інші джерела комічного в епізоді розмови Ведрани й Марка:

" – Виходить так: о шостій я приготувала вечерю ...

Марк сумлінно все записував.

– О шостій ранку чи о шостій по обіді? – запитав він, не відриваючись від написаного.

Ведрана, звертаючись до слідчого, кинула:

– А в якій країні вечерю подають о шостій ранку?" [7: 53–54]. Причиною непорозуміння помічника інспектора й Ведрани є те, що в німецькій мові для позначення часу в офіційному стилі прийнято 24-годинний формат, а в розмовному використовуються уточнення "зранку", "до обіду", "по обіді", "увечері". Бажані для поліцейського формулювання для кухарки є зайвими, оскільки процес приготування вечері для неї є самодостатнім часовим маркером.

Роблячи Вайма Біловські та його помічника учасниками ситуативних комічних сцен, авторка ніби дозволяє читачеві поставити під сумнів їхню професійну бездоганність.

Предметом комічних зауважень Зої також стає чванливість, претензійність та медикаментозна залежність матері Алесандра фрау Ханни Мангайм. А "малолітній шмаркач", "німчик", "п'ятирічна заготовка" – це ті емоційні характеристики, на які здобувається при першій зустрічі із Зоєю її п'ятирічний вихованець.

Життя в умовах іншої країни, серед людей іншого соціального статусу також стає джерелом неоднозначних ситуацій: "Я прикипіла поглядом ... до діамантів. ... Фрау зрозуміла магічний вплив

каменя на нестабільну психіку людини з третього світу й елегантно сховала руку під шовковий шалик ..." [7: 19]; "Здалося, хтось незграбний до ідіотизму впустив на підлогу важезну чавунну каструлю, а та зі свого боку наробила такого дзенькоту – хоч святих винось. Виявилось – це закличний набат до столу" [7: 25]. Як бачимо, іронічний ефект досягається тут перебільшенням, театралізацією емоцій в одному випадку та порушенням лексичної сполучуваності слів у іншому.

Зо́я в будинку Мангаймів потрапила до інтернаціональної компанії, у якій крім неї, українки, і господарів-німців, ще була хорватка Ведрана Дядіч, поляк Вацек Пхим і росіянка Романова. І хоч "толерантність, яку члени посімейства проявили до іноземців, що окупували їхній будинок, вражала" [7: 25], але героям неодноразово доводилося долати стереотипи й упередження щодо інших країн і їх представників, а міжкультурні відмінності породжували непорозуміння. На протигагу більш-менш близькій у культурно-історичному сенсі Польщі, при згадуванні Німеччини в Зої "десь у підсвідомості воленс-ноленс засвічувалась умовна табличка "ахтунг, ворог!" [7: 12], що було викликане подіями Другої світової війни. Україну ж старше покоління німців сприймає у вимірах колоніального стереотипу, що засвідчив іронічний діалог Зої й Вайма Біловські:

"– Ви звідки?"

– З України.

– Це шматок Росії?

Який недовчений німець, сам він шматок, а я ціла українка. У мені заграє патріотизм, у голові навіть прозвучали перші акорди гімну, і я відповіла:

– Якщо вам так краще зрозуміти ази географії, то так. Україна – це шматок Росії. Доволі великий шматок. Здається, більший, ніж Німеччина" [7: 69–70].

Загалом у романі "Шикарне життя в Вупперталі" переважає комізм мовленнєвий. Але найчастіше повторюваним у різних варіаціях у романі є ситуативний комізм. Уперше він виник при знайомстві Зої з німецькою родиною: "– Твої шкарпетки видаються манною небесною порівняно з їхніми [попередніх няньок – Н. Г.] оголеними животами й дупами, нехай пробачить мені Всевишній такі слова, – замість того, аби подивитися кудись угору, як завжди роблять люди, згадуючи Бога, фрау Ханна чомусь зиркнула під стіл, закотивши скатертинку ... – Де Всевишній? – запитала стара, і я подумала, що вона трохи таки не сповна розуму" [7: 31–32]. Розгадка ж полягала в тому, що Всевишній – кличка kota в родині Мангаймів. Тож комізм ситуацій, коли Всевишній виводив Алесандра "зі ступору", чухався об ніжку стола чи ховався в кутках та схожим на березневе нявчанням підспівував Ханні Мангайм, будується на вживанні урочистого найменування Бога в невластивій для нього функції. Проте надуживання теоніму, на нашу думку, послаблює сміховий ефект.

Через порушення однієї з вимог класичного детективу у формулюванні С. Ван-Дайна – "ні сам сищик, ні будь-хто з офіційних слідчих не повинен виявитися злочинцем" [9: 38] – вибудовується розв'язка твору. Безжальним вбивцею є інспектор поліції Вайм Біловські, водночас сектант-фанатик, котрий полює на народжених в інцестних зв'язках дітей. Насправді ж, відома поліцейському-перевертню "офіційна" версія народження Курта від рідних брата і сестри Зельди –лише прикриття аморальності її чоловіка. Поступове викривання далеко не бездоганного способу життя членів аристократичної родини наближає головну героїню роману до розгадки мотивів злочинів.

Висновки. Зберігаючи жанровий код – злочин, таємницю, слідчого – роман Н. Доляк демонструє чутливість до інтра- й екстралітературних причин жанрових трансформацій, властивих іронічному детективу. Це виражено у введенні детектива-жінки Зої Кирпич, яка до того ж не є професіоналом. Вона виступає й суб'єктом комічного дискурсу у творі, починаючи при цьому оповідь як свідок подій, а завершуючи – як активний учасник слідства. Розвиток сюжету пов'язаний також і з реалізацією любовної лінії героїні, що споріднює іронічний детектив із любовним романом. Попри те, що в основі сюжету роману Н. Доляк лежить розслідування трьох убивств у родині Мангаймів, легкий тон оповіді з установкою на комічний ефект зберігається упродовж усього твору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Кестхейи Т. Анатомия детектива : Следствие по делу о детективе / Т. Кестхейи. – Будапешт : [б. в.]. – 1989. – 272 с.
2. Эко У. Заметки на полях "Имени розы" [Электронный ресурс] / У. Эко. – Режим доступа : https://ru.wikiquote.org/wiki/Заметки_на_полях_Имени_розы.
3. Ніколаєнко В. Роман "Імітація" Є. Кононенко як зразок детективного жанру / В. Ніколаєнко // Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки : [зб. наук. праць]. – Запоріжжя : ЗНУ, 2013. – № 2. – С. 83–89.
4. Демьяненко Ю. Иронический детектив в контексте современной литературы / Ю. Демьяненко [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.proza.ru/2010/06/15/1485>.
5. Николина Н. Иронический детектив / Н. Николина // Купина Н. Массовая литература сегодня / Н. А. Купина, М. А. Литовская, Н. А. Николина. – М. : Флинта, 2009. – С. 158–180.
6. Афанасьев А. Ирония в пространстве детективного дискурса / А. Афанасьев, И. Василенко [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.sworld.com.ua/simpoz7/8.pdf>.

7. Доляк Н. Шикарне життя у Вупперталі : роман / Наталка Доляк. – К. : Видавнича група КМ-БУКС, 2017. – 368 с.
8. Кавелти Дж. Г. Изучение литературных формул / Дж. Г. Кавелти // Новое литературное обозрение. – 1996. – № 22. – С. 33–64.
9. Ван-Дайн С. Двадцать правил для написания детективных романов / С. Ван-Дайн // Как сделать детектив / сост. А. Строев. – М. : Радуга, 1990. – С. 38–40.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Kestkheii T. Anatomiiia detektiva : Sledstviie po delu o detektive [Detective Anatomy : Investigation of Detective Case]. – Budapest : [b. v.], 1989. – 272 s.
2. Eko U. Zametki na poliakh "Imeni rozy" [Postscript to the Name of the Rose] [Elektronnyi resurs] / U. Eko. – Rezhym dostupa : https://ru.wikiquote.org/wiki/Zametki_na_polyakh_Imeni_rozy.
3. Nikolaienko V. Roman "Imitatsiia" E. Kononenko yak zrazok detektyvnogo zhanru [The Novel "Imitation" by E. Kononenko as an Example of Detective Genre] / V. Nikolajenko // Visnyk Zaporizkogo natsionalnogo universytetu. Filologichni nauky [Bulletin of Zaporizhzhya National University. Philology] : [zb. nauk. prats']. – Zaporizhzhia : ZNU, 2013. – № 2. – S. 83–89.
4. Demianenko Yu. Ironicheskii detektiv v kontekste sovremennoi literatury [Ironic Detective in the Context of Modern Literature] / Yu. Demianenko [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa : <https://www.proza.ru/2010/06/15/1485>.
5. Nikolina N. Ironicheskii detektiv [Ironic Detective] / N. Nikolina // Massovaia literatura segodnia [Mainstream Publishers Today] / N. A. Kupina, M. A. Litovskaia, N. A. Nikolina. – M. : Flinta, 2009. – S. 158–180.
6. Afanasiev A. Ironiia v prostranstve detektivnogo diskursa [The Irony in the Space of Detective Discourse] / A. Afanasiev, I. Vasylenko [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa : <http://www.sworld.com.ua/simpoz7/8.pdf>.
7. Doliak N. Shykarne zhyttia u Vuppertali [Gorgeous Life in Wuppertal] : roman / Natalka Doliak. – K. : Vydavnycha grupa KМ-BUKS, 2017. – 368 s.
8. Kavelti Dzh. G. Izuchenie literaturnykh formul [The Study of Literary Formulas] / Dzh. G. Kavelti // Novoe literaturnoe obozrenie [New Literary Review]. – 1996. – № 22. – С. 33–64.
9. Van-Dain S. Dvadsat pravil dlia napisaniia detektivnykh romanov [Twenty Rules for Writing Detective Stories] / S. Van-Dain // Kak sdelat detektiv [How to Make a Detective] / sost. A. Stroiev. – M. : Raduga, 1990. – С. 38–40.

Горбач Н. В. Модификация жанровой матрицы в ироническом детективе Н. Доляк "Шикарная жизнь в Вуппертале".

Статья посвящена анализу жанровой модификации произведения Н. Доляк "Шикарная жизнь в Вуппертале" как иронического детектива. Основное внимание обращается на пути и средства создания комического эффекта в ситуациях сопоставления украинской и немецкой культур, условий жизни обеих стран, формирования женской субъективности главной героини, характеров второстепенных персонажей, межкультурного взаимодействия и т. п. Акцентируется введение на роль детектива женщины-аматора, которая и является субъектом комического дискурса в произведении.

Ключевые слова: детектив, жанр, иронический детектив, рассказчик, комический дискурс.

Horbach N. V. Modification of the Genre Matrix in N. Dolyak's Ironic Detective "Luxury Life in Wuppertal".

Despite an almost two-hundred-year history of detective fiction and a great readers' demand, this kind of literature is one of the least learnt spheres of the world study of literature. The problem of the modification of detective genre matrix with a reader's change of genre expectations is especially debatable. Essential role in the deconstruction of mass stereotypes in modern detectives belongs to the irony, which allows creating an ironic detective as an individual genre modification. Therefore, the purpose of our research is to look at N. Dolyak's book from the point of its genre matrix transformation and ironic narrative modus. The system approach was applied to analyze the text of the novel "Luxury life in Wuppertal" as an ironic detective. The main focus is on the ways and means of creating a comical effect in situations when the Ukrainian and German cultures and ways of life are compared. Among the other aspects explored are forming of the feminine subjectivity of the main female character, the creation of secondary characters, intercultural interaction etc. Our results lead us to draw the conclusion that N. Dolyak demonstrates sensitivity to intra- and extraliterary causes of genre transformations, typical for the ironic detective, and also saves the genre code, i.e. the crime, the secret, the investigator. It is shown by the introduction of the character of an amateur female detective Zoya Kyrpych. She is the subject of a comical discourse in the book. The plot evolving also depends on the realization of the heroine's love story, which likens an ironic detective to a romance novel. Although the plot of N. Dolyak's novel is based on the three murders' inquest, an easy narrative tone with a comical effect purpose is kept throughout the whole story.

Key words: detective, genre, ironic detective, narrator, comical discourse.